

Muistelu

Risto Kunelius

Risto Kunelius
Tiedotustutkimuksen toimitussihteeri 1993–1996

Muistinkin yllättävän paljon

En kovin tarkkaan muista, miten pääsin mukaan Tiedotustutkimuksen tekemiseen. Päätoimittajana ollut Pertti Suhonen ehkä kysyi. Tai ehkä edeltäjäni Esa Sirkkunen houkutteli sopivasti. Kaikesta päätellen en kuitenkaan sanonut ei, ja aloitin vuosikerran 1993 parissa. Kun uutta uhria ei ilmaantunut muutamaan vuoteen, jatkoin neljä vuotta, joista suurimman osan Ullamaija Kivikurun päätoimittaessa lehteä. Tieteellisen kunnianhimon ja vaikutusvallan lisäksi asemaan alun perin houkutteli myös ruhtinaallinen korvaus, jolla selvittiin Tampereen Kalevan kaksion parin kuukauden lainanlyhennyksistä.

Huomaan muistavani lehden tekemisestä yllättävän paljon. Osittain syynä on se, että olin hommassa uusi ja innokas. Päänupissa oli vielä vapaita muistipaikkoja. Olin noihin aikoihin jotakuinkin tullut sinuiksi sen kanssa, että oikean toimittajan homman sijaan

olin päässyt ja päätyntä yliopistolle opettamaan ja tutkimaan. Toimituskauden lehtiä selatessa huomaan tämän purkautuneen jonkinlaisena yliyrittämisenä. Toimitussihteerin työhön näyttää tuolloin kuuluneen juttujen kalastelun lisäksi kirjallisuusarvioiden tekemistä, kansainvälisten artikkelien suomentamista, omien artikkelien väsäämistä ja Suomessa vierailien tutkijoiden haastatteluja. Etenkin haastattelujen tekemisestä on jäänyt paljon hyviä muistoja.

Rehellisesti, ja vain hiukan romantisoiden, voi sanoa, että toimitussihteeriyys oli minulle tiedotustutkimuksen epävirallinen – mutta varsinainen – tohtorikoulu. Opin tuntemaan alan ihmiset, ennakoimaan heidän erimielisyytensä ja vähän ymmärtämään, mistä ne olivat saaneet alkunsa. Parikymmentä vuotta myöhemmin jään kyllä ihmettelemään sitä, miten ehdin häslätä noin paljon lehden teon kanssa? Yksi vastaus kyllä löytyi aika pian. En toimitussihteeriaikana kirjoittanut kovinkaan montaa hankehakemusta. Omia apuraha- ja työpaikkahakemuksia kyllä tuli liukuhihnalta koko 1990-luvun ajan.

Kenties osa aivokuoreen tatuoiduista muistijäljistä selittyy silläkin, että kauteni alkuvaiheessa jutut tulivat paperilla ja ne ladottiin perinteiseen tapaan. Lehdenteon loppukiriin kuului aina parin päivän puuduttava oikoluku, jossa sai sormeja kuljettaa kahdella paperilla yhtä aikaa. Toimitussihteerinä ainakin luki lehden moneen kertaan. Sain kuitenkin elää kauden, jolloin käsikirjoituksen siirtyivät paperilta lerpuille ja sitten korpuille, ja kursori otti sormen paikan. Loppusuora keveni.

Piintyneisiin muistikuviiin voi toki keksiä kolmannenkin syyn. Jutut olivat tuolloinkin kiinnostavia – ja avasivat ainakin itselleni uusia näkymiä ja ajatuksia. Peruutuspeilistä katsellen lehden sivuilla vilahtelivat usein ilahduttavan ajankohtaiset aiheet. Kauko Juhantalon tapaus sai Kauko Pietilä teoretisoimaan toimittajien suoritusta ja Erkki Karvosen ehdottaman artikulaatioteorian avaintermin voisi kääntää ”koplaamiseksi.” Paula Saukko analysoi talonvaltaajien julkisuussuhdetta ja syömishäiriöiden mediajulkisuutta. Esa Väliaverron esitteli lukijoille kehysanalyysin Lapin metsätuhojen uutisoinnin analyysillä. Vuonna 1993 tehtiin kokonainen numero horisontissa hämmöttävän ”Euroopan yhteisön” uutisoinnista. Viimeinen vuoteni päättyi 1996 ”tietoyhteiskunnanumeron” toimittamiseen: sen sivuilla seikkailivat muun muassa ”älykkäät agentit”. Luonnollisesti noin joka toinen vuosi tehtiin oppihistoriallinen teemanumero.

Etenkin toimitushomman alkuvaiheessa mieltä painoi, että juttuja ei ole tarpeeksi. Tutkijakunta piti kuitenkin lehden juuri ja juuri kunniallisesti pinnalla. Oltiin taitekohdassa, jossa tiedotustutkimuksen yhteisö kasvoi, aktiivisia väitöskirjantekijöitä ja muita kirjoittajia löytyi yhä enemmän, mutta kansainvälisen julkaisemisen imu ei vielä vienyt elinvoimaa. Tärkeä tuotantolinja oli Tampereella Veikko Pietilän virittämä tekstintutkimuksen ja narratologian harrastus, jossa itsekin olin mukana. Oman laitoksen käytävältä tätä tavaraa tuli tasaisesti. Kutakuinkin joka syksy, kun palattiin kesälomilta, saattoi laskea ainakin sen varaan, että Veikolla oli huolellisesti valmisteltu käsikirjoitus salkussa.

Toimitussihteerikauden suurin uudistus lehdessä oli se, että pian Ullamaijan päätoimittajakauden aluksi päätimme siirtyä nimettömään vertaisarvioitiin. Ihan tarkkaa taitekohtaa tästä laatujärjestelmän suuresta loikasta en enää muista, mutta luulen että ainakin loppuvuodesta 1994 lähettelimme jo viekkaasti käsikirjoituksia ristiin kirjoittajien välillä. Joku toimituksessa taisi hiukan epäillä, että pienissä piireissä anonyymisyys ei oikein toiminut.

Pidimme Ullamaijan kanssa refereeuudistuksessa alkukankeudesta huolimatta pinnamme. Jotain ajan hengestä – ja sen muutoksesta – kertoo kuitenkin se, että viimei-

sessä pääkirjoituksessaan eroava päätoimittaja muisti kiitellä kirjoittajia, jotka ovat ”tyy-
nosti oppineet että kaikki ei mene läpi koskaan eikä mikään mene läpi ensi kirjoitta-
malla”.

Kun vertaa 1990-luvun alkupuolen lehtiä edeltävään vuosikymmeneen, jää käteen mielikuva aika vireästä tieteenalasta, joka julkaisi aktiivisemmin mutta keskusteli keske-
nään lehden sivuilla vähemmän kuin ennen. Kollegoiden teosten arvioiminen viritti pari
pientä pensaspaloa, mutta nekin sammuiivat aika lailla itsestään. Ehkä oraalla jo tuolloin
oli trendi, jonka moni tunnustaa nyt paremmin: kun pitää koko ajan itse julkaista, ei ehdi
lukea yhtä paljon.

Toimituksen sisällä reippain periaatteellinen vääntö taidettiin käydä *Peilillä peilaten*
-palstan ympärillä. Entisten toimitussihteerien perinnöksi jättämä ja laadunvalvonnan
tuolle puolen jäänyt nimetön puujalkahuumorin oli sympaattinen uhanalainen otus – ja
yritin sitä pitää elossa. Tässä työssä oman sukupolveni luovuus ei kuitenkaan riittänyt.
Viimeisessä pääkirjoituksessaan Ullamaija – jonka mielestä palsta oli ”kaikessa herkulli-
suudessaankin kuin ritsalla ampumista nurkan takaa” – iloitsikin refereejärjestelmän li-
säksi siitä, että palsta oli kuihtunut kuoliaaksi.

Jälkikäteen näyttää siltä, että loppua enteilevä leimahdus huumoripalstalla oli mys-
tinen, toimitukseen nimettömänä saapunut artikkeli ”Mitähän äiti tähän sanoisi?”, jossa
Veli Pierula ja Kylli Paukkudell erittelivät ja esittelivät sosiologian uuden haastajan, ”pie-
rurologian.” Emme lähettäneet käsikirjoitusta vertaisarviointiin. Mutta käytimme kyllä
jonkun aikaa kiistelyyn siitä, oliko juttu mauton rimalaite vai virkistävä Rabelais-hen-
kinen tuulahdus ammatillistuneen ja itsetietoisien tieteilijöiden kirjoittamisen ilmapiirissä.

Kaikenlaiseen sitä oli ennen aikaa.